

GEESTELIJKE VERZORGING

Leiden van moreel beraad

Morele dilemma's op de kaart

albert
schweitzer

Waarom?

Waarom doen we wat we doen?
Wat als het anders loopt dan we
hadden gewild? Wat behoren
we/moeten we doen in deze
situatie? Wat als het schuurt?

OPBOUW

LES 1: ETHIEK EN PERSPECTIEF OP MOREEL BERAAD

1: Wat is ethiek en hoe kan een moreel beraad kan helpen bij het bespreken van morele vragen in de zorg

1. Ethische reflectie en zorgethiek
2. Zorgethiek in het ziekenhuis
3. Definitie en doel van moreel beraad.

2. Welke soorten moreel beraad zijn er? Voor- en nadelen. Wat werkt voor ons team?

- a. Dilemma methode/ stappenplan
- b. Innerlijk kompas
- c. Nijmeegse methode
- d. Utrechtse methode: uitgelicht
- e. Flitsberaad
- f. Socratische vragen

3. Vragen, waarden en perspectieven verkennen, persoonlijke casuïstiek

- a. Herken de ethische lagen en vragen
- b. Wie zijn de moreel betrokkenen?
- c. Welke waarden spelen mogelijk een rol?
- d. Oefenen met waarden herkennen

OPBOUW LES 2

MOREEL BERAAD IN DE PRAKTIJK

Les 2 Moreel beraad in de praktijk

1. Leidinggeven aan Moreel Beraad

- a. Wat heb je nodig?
- c. Luisteren zonder oordeel
- d. Hoe omgaan met conflicterende meningen binnen de groep?

2. Verkennen van morele casuïstiek: oefenen aan de hand van de stappen van gekozen methode.

3. Evalueren van dit moreel beraad door de oefengroep.

b. Aandacht voor het proces

c. Vooruitkijken:

Wat levert moreel beraad op?

*fijn om eens rustig
na te denken over
deze lastige situatie*

*Ik begrijp nu hoe je
ook anders naar deze
situatie kan kijken*

*Het is nog steeds
een lastig besluit,
maar nu hebben
we het goed
overwogen met
elkaar*

*Het lucht me op,
mijn
onderbuikgevoel
is opgelost*

*Ik voel me
meer
verbonden met
mijn collega's*

*Ik ben hierdoor beter gaan
nadenken over dingen die
ik vanzelfsprekend vind*

Voor de best mogelijke zorg in deze situatie

LES 1

Wat is ethiek?

- **Ethiek** = nadenken over wat goed en fout is, niet 'technisch' goed of fout of 'wettelijk' goed of fout, maar goed of fout vanuit waarden en normen
- Waarden en normen (ook wel 'de moraal')
- Waarden zijn een positief ideaal, iets waar je naar kunt streven. Waarden geven *richting* aan je gedrag/ je handelen.
- Normen zijn de bijbehorende 'regels' – verschillen in tijd/ plaats/ persoon

Waarde (ideaal/ streven) Wat is belangrijk?	Norm (gedrag, regel) Wat doe ik?
Beleefdheid	'u' zeggen in plaats van 'je'
Betrokkenheid	'je' zeggen in plaats van 'u'
Zorgzaamheid	Je kind herinneren aan zijn huiswerk
Zelfstandigheid	Je kind niet herinneren aan zijn huiswerk

ZORGETHIEK

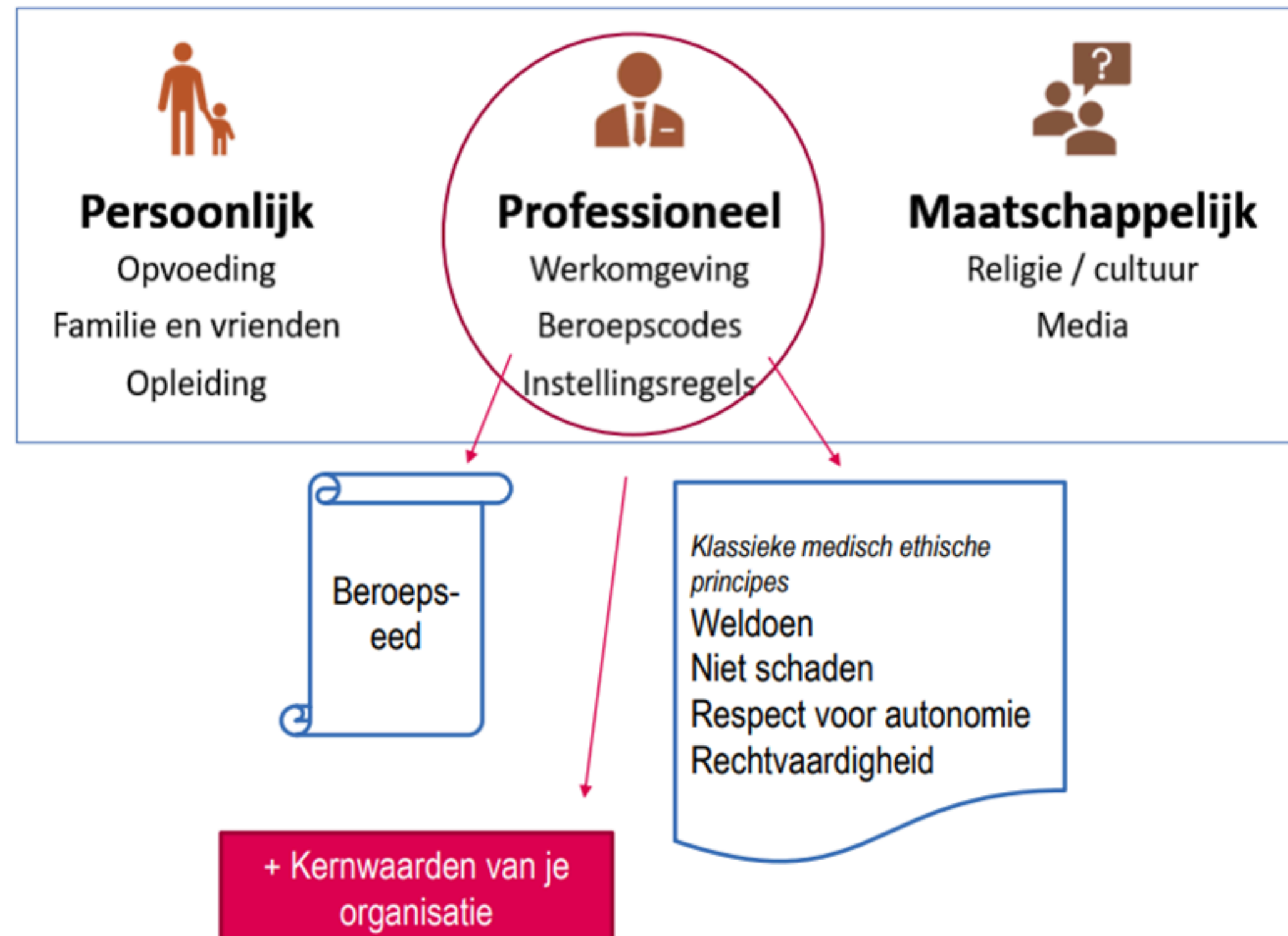
In plaats van alleen de juiste medische handelingen te volgen, stelt zorgethiek vragen als:

- Wat heeft deze persoon op dit moment écht nodig?
- Hoe kan ik op een zorgzame en betrokken manier reageren
- .Wat is het goede om te doen?
- Wie moet ik zijn om een goed mens te zijn?

BRONNEN VAN ONZE WAARDEN EN NORMEN

Bronnen van onze waarden en normen

Bron: Annemiek Koot,
PowerPoint-presentatie (palliaweb.nl)

2. Welke soorten moreel beraad zijn er? Voor- en nadelen.

Wat werkt voor ons team?

- a. Dilemma methode/ stappenplan
- b. Innerlijk kompas (komt in les 2 aan bod)
- c. Nijmeegse methode
- d. Utrechtse methode: uitgelicht
- e. Flitsberaad

Dilemma methode

LES 1

Wat is het probleem of dilemma?

Wie zijn erbij betrokken?

Wat zijn de mogelijke keuzes?

Wat zijn de gevolgen van die keuzes?

Wat zijn de belangrijkste waarden?

Wat vind jij de beste keuze, en waarom?

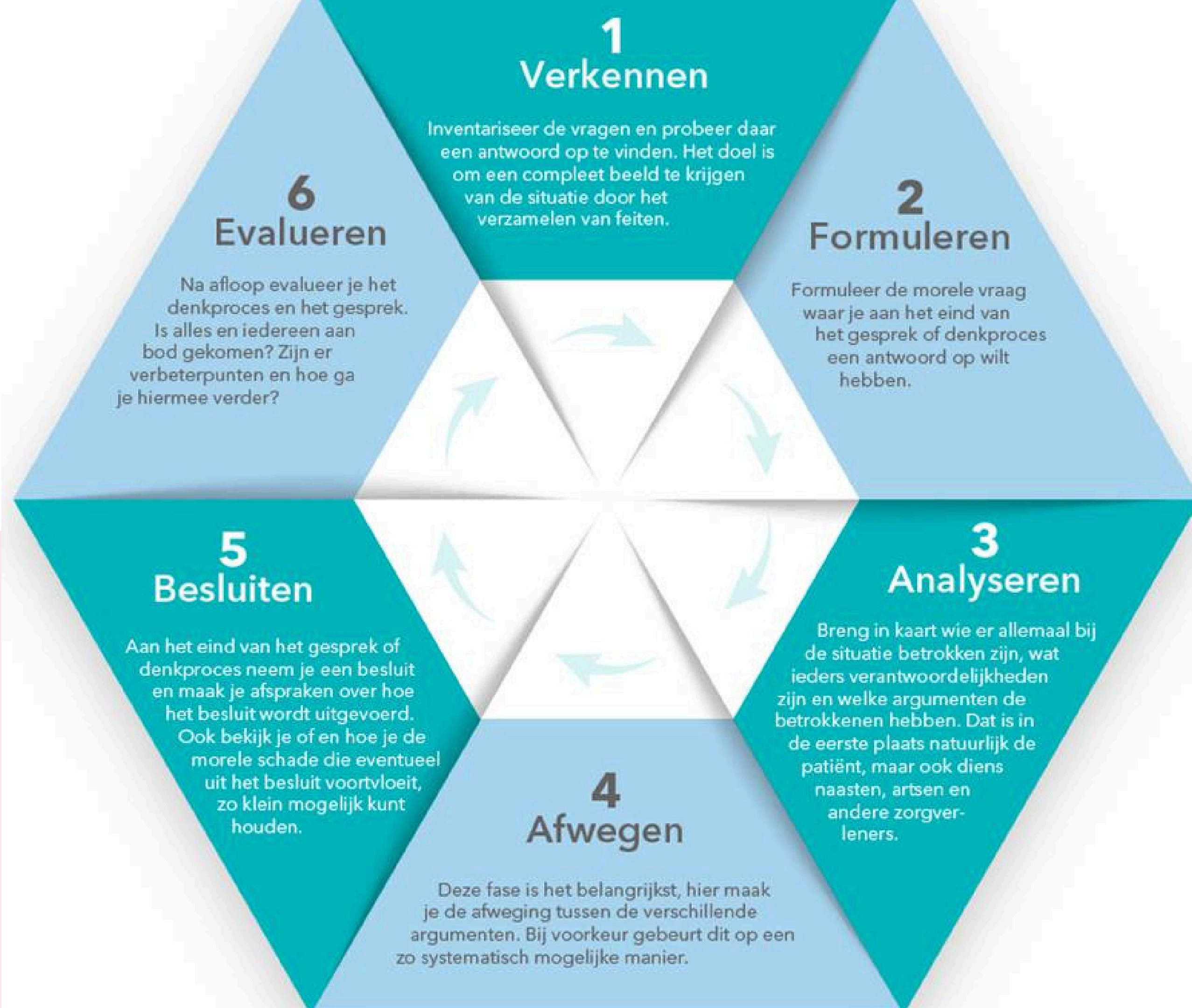
Op zoek naar je innerlijk kompas

Deze benadering draait om persoonlijke morele ontwikkeling. Volgens filosoof Dirk Klein Lugtenbelt is je 'innerlijk kompas' een soort moreel richtsnoer: het helpt je voelen wat goed is om te doen, ook in moeilijke situaties.

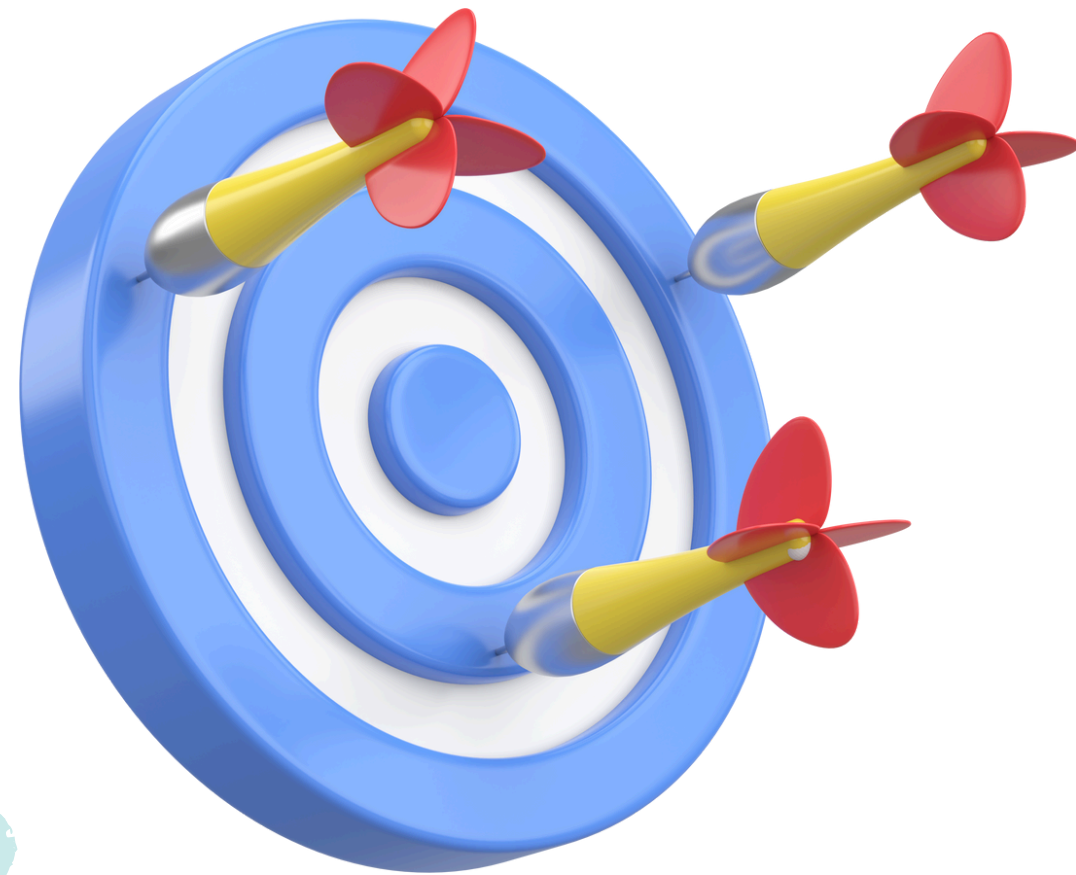
Het gaat niet alleen om regels volgen, maar om:

- Jezelf goed leren kennen
- Je waarden ontdekken
- Leren omgaan met spanning en twijfel

Deze zoektocht helpt je om stevig en eerlijk te blijven in je werk, vanuit je eigen overtuiging en met respect voor anderen.

NIJMEEGSE METHODE

Deze methode komt uit de medische ethiek aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Ze biedt een analytisch stappenplan dat vooral in het ziekenhuis veel wordt gebruikt. Het doel: gestructureerd nadenken over een moreel probleem. Kernstappen zijn:

- Wat is het ethisch probleem?
- Wat zijn de feiten?
- Wat zijn de normen en waarden van betrokkenen?
- Welke handelingsopties zijn er?
- Wat is de best te verantwoorden keuze?

Deze methode is vooral nuttig in interdisciplinaire teams en bij complexe medische beslissingen.

UTRECHTSE METHODE

- Verhalen delen
- Reflectie op gevoelens
- Aandacht voor macht, kwetsbaarheid en verbinding

Het doel is om recht te doen aan de mensen om wie het gaat, en moreel verantwoord te handelen vanuit zorg en betrokkenheid.

FLITSBERAAD

Een flitsberaad is een korte, krachtige morele reflectie in de praktijk. Het is bedoeld voor situaties waarin er weinig tijd is, maar je toch stil wilt staan bij wat goed is om te doen.

Moreel beraad

Stappen

Focusvraag

CURA MODEL

Als zorgverlener kom je vaak in lastige situaties terecht, waar morele vragen of twijfel uit voortkomen. CURA is een instrument dat je ondersteuning biedt bij lastige situaties. Amsterdam UMC

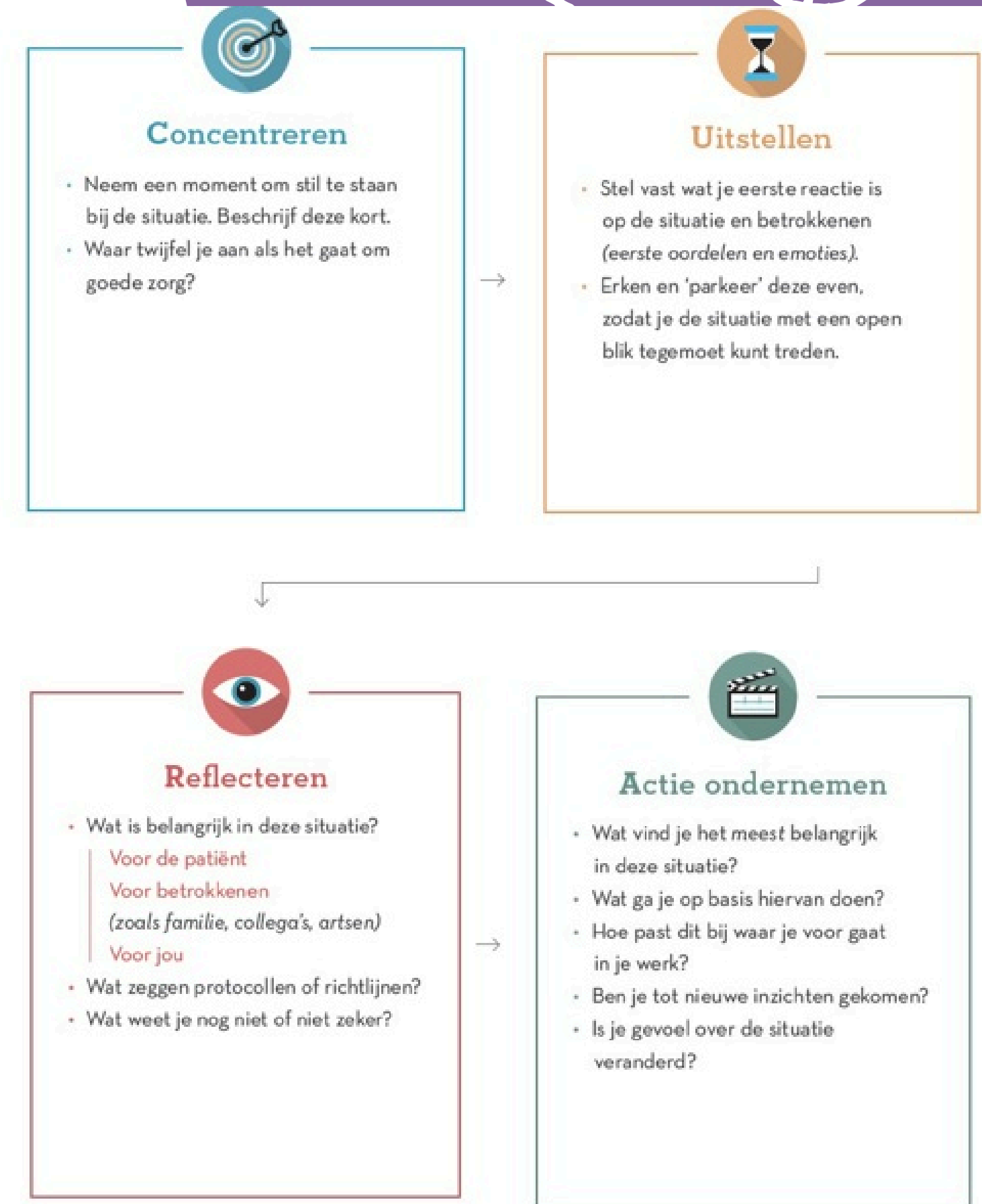
CURA bestaat uit vier processtappen:

1) Concentreren

2) Uitstellen

3) Reflecteren

4) Actie ondernemen.

UTRECHTS STAPPENPLAN UITGELICHT

Utrechts Stappenplan voor moreel beraad

A. Verkennen van het probleem

1. De inbrenger geeft een omschrijving van de **casus** en het dilemma voor hem/ haar
2. Vragen stellen: wat moeten we weten om goed mee te kunnen denken?
3. (voorlopige) **morele vraag**: mogen we..?/ moeten we..?/ is het goede zorg om..?
4. (voorlopige) **handelingsalternatieven**

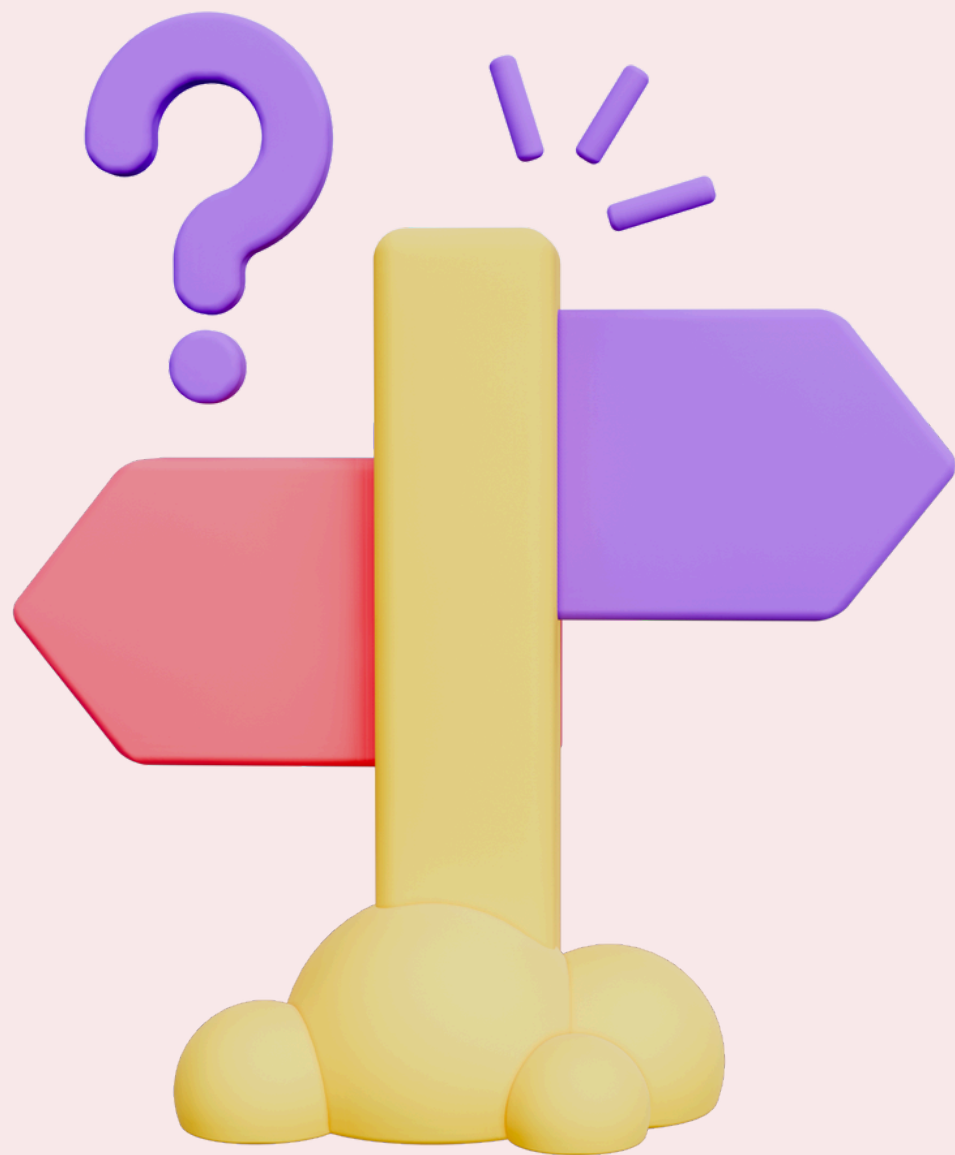
B. Analyse

5. Wie zijn de **moreel betrokkenen**
6. Welke **waarden** staan op het spel (voor de betrokkenen)
7. Nogmaals: de **morele vraag**

C. Afweging en besluit

8. Morele **afweging** van de zwaarst wegende waarden
9. **Handelingsalternatieven**

UTRECHTS STAPPENPLAN UITGELICHT

Verkennen van het probleem – stap 3+4. morele vraag en opties

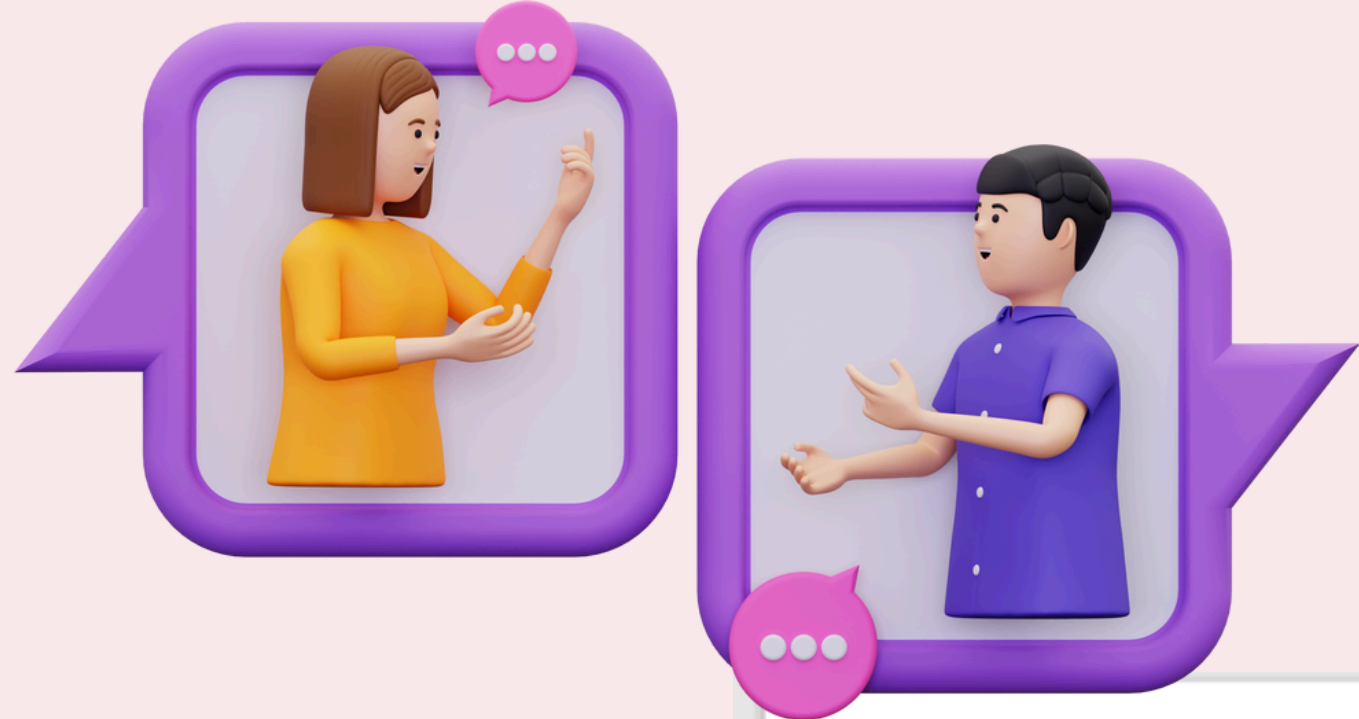
(voorlopige) morele vraag

- Mogen we../ mag ik...?
- Moeten we../ moet ik...?
- Is het goede zorg om...?
- Is het verantwoord om...?

Handelingsalternatieven zo op het eerste gezicht

- *Twee 'uitersten'*
 - Ja, omdat....*
 - Nee, omdat...*
- *'nuances'*
 - Ja, onder voorwaarde dat...*
 - Nee, tenzij....*

UTRECHTS STAPPENPLAN UITGELICHT

Analyse – stap 5. moreel betrokkenen

Wie zijn de moreel betrokkenen?

Moreel betrokkenen zijn diegenen die een positie/ mening innemen over het dilemma of op wie de uitkomst van het moreel beraad van invloed is

Analyse – stap 6. waarden

Welke waarden staan voor de moreel betrokkenen op het spel?

- Wat is voor de betrokkenen 'in één woord' belangrijk
- Wat is in het geding?

UTRECHTS STAPPENPLAN UITGELICHT

Analyse – stap 7. nogmaals de morele vraag

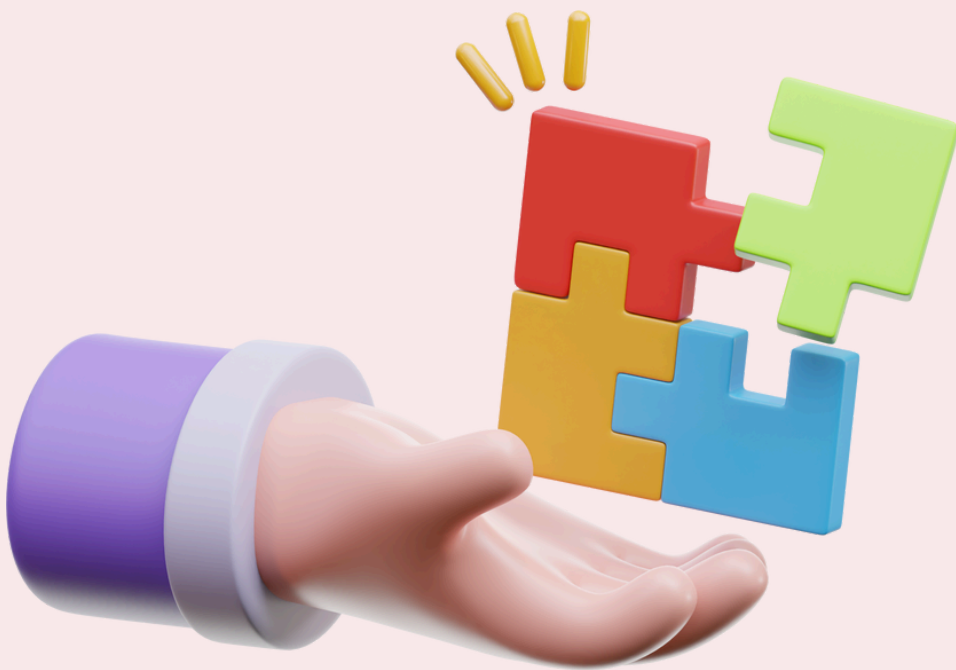
Nogmaals: wat is de morele vraag?

- Mogen we../ mag ik...?
- Moeten we../ moet ik...?
- Is het goede zorg om...?
- Is het verantwoord om...?

stap 8. weging

1. Wat is voor de moreel betrokkene belangrijk in deze situatie?
2. Kun je dit uitdrukken in een waarde?
3. Welk antwoord op de morele vraag zou je geven, vanuit deze waarde?
Of: bij welk antwoord op de morele vraag krijgt deze waarde de ruimte?

UTRECHTS STAPPENPLAN UITGELICHT

stap 8 - weging

- Naar welk antwoord op de morele vraag neig je?
- Geef zo mogelijk in je antwoord aan
 - waarom ken je aan een bepaalde waarde in deze situatie meer gewicht toe?
 - welke oplossing zie je om aan de waarde die onder druk staat, ook tegemoet te komen?

UTRECHTS STAPPENPLAN UITGELICHT

Stap 9. vervolgstappen

- Welk antwoord op de morele vraag is met elkaar geformuleerd?
- Welke vervolgstappen volgen daaruit?
- Wie die wat wanneer?

SOCRATISCHE VRAGEN

De 3 gouden vragen:

1. Waarom is dat belangrijk voor je?
2. En wat nog meer?
3. Vertel?!

3. WAARDEN WEGEN

- a. Herken de ethische lagen en vragen
- b. Wie zijn de moreel betrokkenen?
- c. Welke waarden spelen mogelijk een rol?
- d. Oefenen met waarden herkennen

EIGEN PRAKTIJK

Kies een concrete situatie uit je werk waarin je
ongemak voelde of een lastige keuze moest
maken

-
-Wat zou een ethische vraag kunnen zijn?
Wie zijn de moreel betrokkenen?
Welke waarden wegen?

LES 2

. Leidinggeven aan Moreel Beraad

a. Wat heb je nodig?

c. Luisteren zonder oordeel

d. Hoe omgaan met conflicterende meningen binnen de groep?

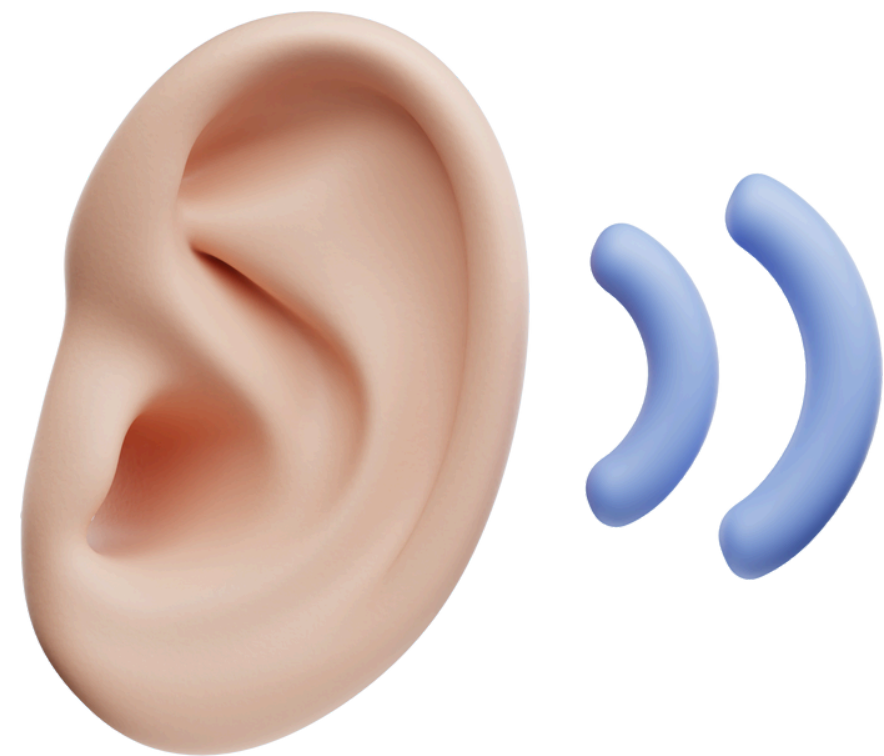
2. Verkennen van morele casuïstiek: oefenen aan de hand van de stappen van gekozen methode.

3. Evalueren van dit moreel beraad door de oefengroep.

b. Aandacht voor het proces

c. Vooruitkijken

. Luisteren zonder oordeel
.Hoe omgaan met conflicterende meningen binnen de
groep?

VERKENNEN van morele casuïstiek

Oefenen met eigen materiaal

EVALUEREN VAN HET PROCES

VOORUITKIJKEN

Wat neem je mee naar je eigen praktijk?

Wat wil je verder oefenen?

Hoe kun je deze methode in jouw team introduceren?

DANK JE WEL!

DANKZIJ JOUW INZET HELP JE JE TEAM EN JE
PATIËNTEN OP WEG NAAR BETERE ZORG MET
HART EN ZIEL!